

La producció discursiva de Martí Domínguez i Barberà (1908–1984) i els seus registres expressius

Nel·lo Pellisser i Rossell (València)

■ 1 Introducció

Martí Domínguez i Barberà (Algemés 1908–València 1984) és una de les personalitats més reeixides del periodisme valencià del segle XX, tant per la trajectòria i pel guiatge que va exercir entre els lectors a través de les seues columnes i intervencions, com entre els col·legues amb els quals va treballar. Tot i ser conegut bàsicament per la seua activitat com a periodista, que va exercir professionalment, la seua producció discursiva abasta gairebé tots els gèneres de la creació literària. Podem dir que, com altres, Martí Domínguez arribà al periodisme com a conseqüència d'una precoç vocació literària. Ben aviat trobaria en el periodisme una plataforma d'entrenament i de llançament d'aquesta inclinació per les lletres. Malgrat que tindria diverses ocasions d'encarrilar la seua vida per altres indrets professionals, sempre es mantingué fidel al periodisme. Fins el punt que no es pot entendre l'activitat periodística sense tenir en compte l'obra poètica, narrativa, teatral i assagística, ja que tot plegat conforma un teixit únic.

■ 2 L'obra

■ 2.1 L'obra poètica

La poesia fou la primera manifestació literària de Martí Domínguez. Els primers manuscrits daten de 1925, quan a penes era un adolescent. Si bé no s'hi dedicà amb la mateixa intensitat que ho va fer en altres àmbits de la creació literària, es mostrà sempre fidel a la poesia: «com en molts altres escriptors de la Renaixença ençà, la poesia mai no fou en ell un treball sinó un amable i més o menys culte passatemps, vàlid per esplaiar els seus sentiments religiosos més senzills o la seua emoció satisfeta davant un paisatge

humanitzat. El seus versos mai no plantegen o qüestionen la tensió o les contradiccions entre l'home i Déu o el més enllà, l'íntim desassossec que és la vida al capdavall. Ens ofereix sempre una visió plàcida...» (Pérez Montaner, 1996: 67–68).

En complir els vint anys va publicar el primer llibre de versos: *Libro de juventud*. Es tracta, segons Biel Sansano, «d'un recull de versos on la nota dominant és el to espiritual, el paisatge de la Ribera i els primers efluis amorosos. Tots els poemes mostren formes mètriques castellanes, i té com a models poetes espanyols del darrer terç del segle XIX com Núñez de Arce, Gabriel y Galán o altres» (Sansano, 1988: 43). El títol podria estar inspirat en el llibre *Versos de juventud: 1854–1866*, del seu admirat Teodor Llorente Olivares.

La publicació d'aquesta primera obra sembla que el va esperonar a presentar-se als certàmens literaris de l'època. Així, el 1928 guanyà la Flor Natural dels Jocs Florals de Sueca amb el poema *Canción labrantía*. L'any següent obtingué un accèssit als Jocs Florals de Sagunt. El mateix any,¹ a Martos (Jaén), publicà el poema històric *Recuerdo viejo*.

Però serà en el setmanari *Llevant*, que va fundar amb altres joves universitaris d'Algemesí, on publicarà els primers versos en valencià. La primera composició apareix el 22 d'agost de 1931, data en què isqué el primer número del setmanari. A partir d'ací els seus poemes eixirien publicats de forma regular en algunes de les publicacions de l'època, com ara *El Vers Valencià*, que havia fundat el 1934 Josep Maria Bayarri. Entre altres poemaris, va publicar *Cançoneta francescana*, *Quadret valencià*, *Romancet de les chiquetes*, *Festa Major* i *Nadal Valencià*. Es tracta de composicions que s'enquadren dins l'estètica de la poesia jocfloralesca d'inspiració llorentina. El 1934, guanyà el Premi Extraordinari dels Jocs Florals d'Algemesí amb el poemari *Arròs en vers*. Era un premi atorgat per l'empresa arrossera local SOS. Endavant desplegaria una intensa activitat com a poeta que, amb el temps, es veuria desdibuixada per l'exercici d'altres facetes professionals i creatives. És potser per aquesta raó que la producció poètica del nostre autor gairebé no va evolucionar i sempre es va moure dins de la tradició jocfloralesca.

Joan Fuster, en la seua *Antologia de la poesia valenciana (1900–1950)*, va enquadrar Martí Domínguez entre els poetes del «paisatgisme sentimental», amb Joan Lacomba, Lluís Guarner, Enric Soler i Godes, Angelí Castanyer i Vicent Casp i Verger. «L'essencial en ells és aqueixa predilecció per una

1 Durant aquells anys van ser freqüents els contactes entre aquesta localitat i Algemesí a causa del conreu i el comerç de l'arròs.

temàtica inspirada en la terra», diu Fuster (1980: 52). Jaume Pérez Montaner ha insistit en aquesta idea en referir-se a l'obra poètica del nostre autor, «una poesia que, tant pels temes com pels recursos estilístics, podria inscriure's plenament en el corrent més popularista derivat de Llorente. Si cal buscar un model, Llorente en seria l'adequat; el Llorente que es va inspirar en el paisatge més directament viscut per Martí Domínguez per al seu conegut poema *Vora el barranc dels Algadins*» (Pérez Montaner, 1996: 68).

Per als lletraferits locals, Martí Domínguez està considerat com un autor més. Això es desprèn de les paraules del valencianista Francesc Soriano Bueso en una carta a l'editor i escriptor Josep Maria Casacuberta en què el primer li exposa el projecte de preparar un llibre de versos per al Corpus. Un treball en què col·laborarien poetes catalans i valencians. Entre aquests últims, suggereix el nom de Martí Domínguez, del qual diu que «és un amic subdirector de *Las Provincias*, escriptor castellà, però que ha fet algunes coses en la nostra llengua i ha mostrat desitjos de col·laborar en aquestes coses...» (Cucó / Cortés, 1997: 49).

El reconeixement més important en l'àmbit de la poesia l'obtingué el 1955, quan guanyà els Jocs Florals de València, el més important dels guardons valencians d'aleshores, amb un llarg poema de 279 versos titulat *Arbres*, que és una reivindicació de la nostra llengua. El text, dedicat «a la bona memòria de Teodoro Llorente» fou publicat, primer a l'*Almanaque de Las Provincias* del 1956. L'any següent, l'editorial F. Doménech el va editar a banda, amb dibuixos de Jenaro Lahuerta i un poema epíleg d'Octavi Saltor.

Inexplicablement, després d'aquest no publicà cap altre llibre de versos, encara que divulgà molts poemes solts en diaris, revistes i publicacions menors, una part dels quals de temàtica religiosa. Escrits en valencià molts d'ells, van ser publicats en revistes i fulls parroquials. El més conegut és el *Virolai de la Mare de Déu de la Salut* d'Algemesí, que va escriure el 1947 per a commemorar el VII centenari de la troballa de la imatge de la patrona del seu poble. A més a més, és autor dels *Gojos a la Mare de Déu de Vallivana*, dels *Gojos a la Mare de Déu de la Salut*, de les *Cobles a la Mare de Déu dels Desemparats*, d'*El fuster de Natxaret*, i del *Virolai de la Mare de Déu del Castell*, entre d'altres. Són composicions en les quals no s'han de buscar els valors literaris «sinó la facilitat versificatòria, la vena popular amb capacitat d'arribar a una religiositat elemental, característica en general dels devots d'aquestes commemoracions i celebracions» (Pérez Montaner, 1996: 68).

■ 2.2 L'obra narrativa

L'obra narrativa de Martí Domínguez és escassa però d'una certa importància en el context de la literatura valenciana de l'època. Les primeres provatures són uns contes breus que sota el títol *Cuentos del Júcar* va publicar a *Las Provincias* l'any 1944. Però l'aportació més destacada és la novel·la *Els horts*, un encàrrec de Joan Sales i Xavier Benguerel per a la col·lecció *El club dels novel·listes*; encàrrec que Martí Domínguez va correspondre vuit anys després de feta l'encomanda. Entregada el 19 de gener de 1969, *Els horts des del Calvari* —que era el títol original— estava previst que fos la primera novel·la d'autor valencià d'aquesta col·lecció.

Els horts narra els amors i desamors entre Joan Feliu, un metge jove i fill de Xàtiva, i Begonya, la jove hereva d'un financer de Bilbao originari de la comarca de la Costera. La novel·la, segons l'encomanda de Sales i Benguerel, «tindrà per damunt de tot humanitat, sentiments veritables, coneixement directe de la vida —i un estil com més natural i senzill millor...»². Tots aquests ingredients eren presents en el text però, a última hora, les divergències entre l'autor i l'editorial pel que feia a les correccions lingüístiques impediren la seua publicació en la col·lecció prevista. Martí Domínguez no estava d'acord amb les correccions que l'editorial li volia imposar, sobretot les lèxiques. L'editorial va suggerir com a solució incloure un vocabulari perquè els lectors catalans pogueren entendre el lèxic valencià. Però la solució no va agradar al nostre autor, que va decidir no publicar la novel·la a Barcelona.

Tres anys després, «recorregida» per Manuel Sanchis Guarner i amb el títol de *Els horts*, fou publicada per l'editorial valenciana *L'Estel*. Els historiadors de la literatura han reconegut la importància d'aquest text dins l'escassa producció narrativa feta en valencià durant el franquisme. Més pel moment en què va a aparéixer que per les qualitats literàries: «La narració de Martí Domínguez, revisada lingüísticament per Sanchis Guarner, és un digne exercici de relat extens —i això ja és un mèrit en el panorama valencià del moment— però està mancat de tot alè de modernitat. El seu sentit ranciament catòlic de la vida i la feblesa del seu argument amorós, que recolza sovint en un paisatge sensualista l'apropen més a la mollesa de *La hermana San Sulpicio* de Palacio Valdés, posem per cas, que al nervi dels relats d'ambientació rural de Blasco Ibáñez o dels de Víctor Català» (Salvador / Piquer, 1992: 11).

2 Carta de Joan Sales a Martí Domínguez, 1 de febrer de 1961.

Després d'aquesta peripècia literària, va reprendre la redacció d'una sèrie de prosas narratives, amb un aire memorialístic, basades en els records d'infantesa al seu poble. Escrites en tercera persona, recullen aquells elements que configuren la vida eminentment rural d'Algemesí durant el primer quart del segle XX. Aquests escrits van ser publicats pòstumament amb el títol de *L'Ullal*. El llibre parteix de la visita d'un jove a l'Ullal que naix enmig dels arrossars familiars. L'Ullal esdevé, per una banda, un broll de records d'infantesa i, de l'altra, un ull immens que tot ho mira. L'objecte del llibre és salvar de l'oblit els escenaris en els quals va viure de menut el nostre autor: el món intens i rural de l'Algemesí de principis de segle. Així, l'*Ullal* esdevé una mena d'àlbum fotogràfic pel qual desfilen personatges populars com el Butoni (l'equivalent al papu català i el coco castellà), el pianista coix, i Bernarda la dels polls. Com en un calidoscopi, a l'*Ullal* es mesclen fragments de paisatges com els camps de blat i les séquies que recorren la Ribera del Xúquer, amb les olors de la cuina del bacallà i de l'arnadí i els sorolls de l'horta i la marjal d'arròs.

■ 2.3 L'obra teatral

L'obra teatral de Martí Domínguez està formada per catorze peces escrites entre 1947 i 1977. N'hi ha vuit escrites en castellà i sis en valencià. A més, hi ha cinc obres més inacabades, tres de les quals en castellà i dues en valencià. Tenim, a més, notícia d'una obra primerenca, de la qual no hi ha cap manuscrit ni referència escrita, només el testimoni oral dels actors i una fotografia del quadre escènic amb l'autor. Es tracta de *Algemesí de Don Jaime*, representada pels membres de «La Gran Penya» d'Algemesí el setembre de 1930, amb motiu de les festes patronals. Però la primera de les obres escrita amb l'ànim de fer-se un lloc en l'escena teatral valenciana és *Les Malaenes*, una «comèdia dramàtica» –en paraules de l'autor–, que va escriure animat per Faust Hernández Casajuana, amb qui l'unia una forta amistat. Amb aquesta obra, estrenada el 13 d'octubre de 1947, la companyia de Pepe Alba inaugurarà la temporada del teatre Apolo de València. Tot i les seues limitacions, l'obra està considerada com un dels pocs intents seriosos de renovació del teatre valencià de postguerra (Burguera, 1991: 101). L'autor era un dels més reeixits defensors de la dramaturgia en valencià. F. Soriano Bueso, en donar notícia epistolar de l'estrena teatral a l'historiador i polític Miquel Coll i Alentorn, s'hi refereix com «una comèdia valenciana que dignifica el nostre teatre...» (Cucó / Cortés, 1997: 69).

Després d'aquesta peça en vindrien d'altres, en castellà, com ara: *La muchacha morena*, *Cantata*, *Micro surco* (*Hig Fidelity*), *Sala de espera*, *Panoplia*, *Margarita en el laboratorio*, *Bisuteria* i *La ventana*. Durant anys, la intenció de l'autor va ser triomfar a Madrid, tasca a la qual es va consagrar entre el 1947, en acabar *Les Malaenes*, i el 1955 o 1957, segons B. Sansano.

La tornada a València del professor Manuel Sanchis Guarner, a finals de la dècada del 50, influirà notablement en la progressiva adopció del valencià en la producció teatral del nostre autor. És coneguda l'amistat que mantingueren tots dos durant anys. Biel Sansano assenyala bàsicament dues raons que expliquen la substitució de la llengua que emprava M. Domínguez en les creacions teatrals. En primer lloc, «la influència de Sanchis Guarner que l'assessora i li corregeix els originals, sense oblidar els continuats desenganys en els diferents concursos literaris. Per altra banda, la publicació de *L'home de l'aigua*, de F. de P. Burguera el 1958, i de *Vençut per la ironia*, de Villar, el 1959, l'estimularien a escriure de nou» (Sansano, 1988: 74s.). Entre el 1959 i el 1960 va compondre *¿No n'eren 10? Apunt dramàtic inspirat en l'evangeli de Sant Lluç*, l'obra que més èxit li proporcionà. Aquesta peça, que consta d'un pròleg, tres actes i un epíleg, recrea l'episodi dels deu leprosos curats per Jesús. Amb ella, el nostre autor volgué continuar amb la tasca de dignificar el teatre en valencià que havia començat amb *Les Malaenes*. *¿No n'eren 10?* va ser representada per l'Aula Ausiàs March de la Universitat de València, que dirigia Josep Maria Morera, a Alzira, Algemesí i al Teatre Eslava de València. Amb ocasió de les primeres representacions, Joan Fuster va qualificar l'obra com «un hito importante en la vida teatral valenciana de nuestro siglo. Tal vez esto que acabo de escribir no signifique mucho, en resumidas cuentas, porque, como decía, ha sido una vida lánguida y sin grande decoro. Pero no cabe duda de que, para quienes sentimos de veras los problemas de Valencia, vale y vale de manera considerable».³ El que aplaudeix Fuster és el fet que es represente una peça teatral escrita en valencià; ja que, confessa, «desconozco la obra». L'article, publicat la vespra de l'estrena de l'obra al teatre Eslava de València, va acompanyat en la mateixa pàgina d'una autocrítica de l'autor. Un fet, si més no, poc habitual. En aquest article, a més d'aplaudir el treball dels actors i del director, Martí Domínguez justifica l'obra a partir de l'interès «teatral» que té per a ell el passatge de la purificació dels deu leprosos que apareix a l'Evangelí de Sant Lluç (17,11–19). Per a Sansano, el contingut

3 Fuster, Joan, «Un acontecimiento teatral valenciano», article publicat a *Levante* el 10 d'abril de 1960.

d'aquesta obra «no es pot deslligar del naixement d'un cert valencianisme de caire cristià, amb el qual s'identificarà Martí Domínguez, i que es caracteritzà, sobretot, per la seua reivindicació d'una litúrgia en valencià» (Sansano, 1996: 102). El 1969 la Televisió Espanyola (TVE) va fer-ne una versió en castellà que va ser emesa per la segona cadena del canal públic.

El 1969 escriu i publica *El miracle dels miracles*, dedicat a sant Vicent Ferrer, on segueix el model de les representacions que es fan a l'abril en la festivitat del taumaturg. Aquest miracle es va estrenar els dies 13 i 14 d'abril del 1969, any en què Martí Domínguez va ser nomenat clavari de l'Altar del carrer del Mar de València.

El 1977 apareix *Els cignes fora de l'aigua*, l'última obra que va publicar. És una reflexió al voltant de les diverses maneres d'exercir el poder. Tot i ser una peça sòlida, no encaixava en allò que els joves autors i directors reclamaven per a situar el nostre teatre al mateix nivell que el que es feia als escenaris d'Europa.

Unes altres peces menors són el poema escènic –literari, musical, coreogràfic– on es dramatitza la vella cançó «A la voreta del mar hi ha una donzella» *El mariner* i *El martiri de sant Bernat i les seues germanes* (1969), escrit per a les festes d'Algemesí, que encara hui en dia es representa cada mes de setembre en la processó de la Mare de Déu de la Salut.

■ 2.4 L'obra assagística

Majoritàriament es tracta de treballs amb una finalitat més aviat divulgadora que assajos en *estricto senso*. El primer treball d'aquestes característiques és *Montserrat, el monte musical*. Es tracta de la transcripció d'una xerrada, dedicada a Montserrat, que va pronunciar al Palau de la Música de Barcelona el juny del 1941. El text, acabat el desembre 1941, és una recreació de la *Historia de Montserrat* del pare Albareda, adobada amb referències literàries, musicals i de les Sagrades Escripures.

Però també té obres en què predomina una intencionalitat marcadament assagística. El primer que publicà d'aquestes característiques fou *Alma y tierra de Valencia* (1941), una visió «regionalista» de tot allò que els valencians, com a poble definit històricament, podien oferir al nou estat. Aquest llibre va ser, durant anys, un referent, més que pel seu contingut, per ser un dels primers que aparegué en aquell moment històric. En descriure l'activitat cultural durant els anys 40 a la ciutat de València, Josep Picó es refereix al nostre autor així: «Hi havia d'altres brots de preocupació

local p. e. el llibre de Martí Domínguez *Alma y tierra de Valencia* malgrat ésser una aproximació franquista» (Picó, 1982: 43).

Joan Fuster ha estat un dels primers a destacar la transcendència d'aquesta obra pel fet de ser pionera en l'anàlisi contemporani del «fet diferencial valencià». També, perquè havia eixit de la ploma d'un home del Règim: «La sorpresa d'*Alma y tierra de Valencia* procedia del fet que una veu del bàndol victoriós, a la seua manera, descobria i explicava l'equívoca identificació col·lectiva del seu poble. L'ambigüitat havia de ser inevitable. El llibre de Martí Domínguez era pétainista, per dir-ho ràpidament [...] Però inaugurava un camí. Enmig de retalls de programa i de florides evocacions patriòtiques, aquell paper posà damunt la taula una mica de qüestió» (Fuster, 1995: 105–106).

També Alfons Cucó ha destacat la importància d'*Alma y tierra de Valencia* —obra que ha qualificat d'insòlita— per la temàtica i pel moment de la seua aparició: «El llibre de Martí Domínguez té el mèrit d'erigir-se —amb totes les limitacions pròpies del moment i de la procedència ideològica de l'autor— en una de les escasses operacions prefusterianes de crítica i d'introspecció col·lectives intentada al País Valencià contemporani» (Cucó, 1989: 238).

Però més enllà de l'encert, o no, dels arguments del nostre autor, marcats aleshores per l'adscripció ideològica al franquisme, el llibre pretén despertar una certa consciència valencianista. Ja en aquells anys, Martí Domínguez «no s'hi absté d'expressar les seues resistències anticentralistes i condemna els intents de despersonalització dels valencians, per bé que contenint-se a cada pas i moderant aqueix valencianisme amb solucions tènues. Amb tot, la seua actitud, s'escau remarcar-ho, no és la del col·laboracionista García Sanchiz. Entre l'un i l'altre s'interposa precisament la voluntat de fer país o de contribuir a la cohesió del nostre poble» (Cortés, 1995: 349).

D'alguna manera, amb les tesis del regionalisme conservador que exhibeix a *Alma y tierra de Valencia*, M. Domínguez esdevé un continuador de les propugnades abans de la guerra per personalitats del món de l'erudició com Josep Sanchis Sivera o de la política com ara Ignasi Villalonga (*ibídem*: 71).

Després d'aquest treball, Ediciones y Publicaciones Españolas, de Madrid, publicà *Caminos de Portugal* (1944), a cavall entre el periodisme i la prosa de viatges. El llibre va sorgir d'un recorregut fet el desembre del 1943, convidat per les màximes autoritats de la premsa portuguesa.

Amb una clara voluntat divulgadora va escriure *Don Jaime el Conquistador, primer césar hispánico*, una apologia del rei Jaume I dedicada «A los soldados de Franco que, en 1938, volvieron a reñir y ganar –desde Aragón al Mediterráneo– las mismas batallas de Don Jaime. Y al Marqués de Lozoya, Catedrático de Historia de España en la Universidad de Valencia de mi tiempo, castellano viejo que con gentileza inolvidable, nos hablaba preferentemente de los Reyes de Aragón» (Domínguez, 1945: 5). Aquest llibre té el mateix to d'*Alma y tierra de Valencia* ja que magnifica personatges i episodis de la nostra història alhora que els incorpora al vigorós discurs del nou Règim.

El 1945 va començar a escriure *Los santos que hicieron Europa*. Aquesta obra té l'origen en la conferència “El papado, cima de concordia”, que pronuncià el dia 9 de març –dia del Papa– de 1941 al Teatre Principal de València. Hi fa un recorregut per la patristica catòlica i la relació d'aquesta amb la idea d'Europa. Un llibre semblant és *Poncio Pilato (Vituperio del Pretor y Apología del Pretorio)*. Escrit el 1946 a partir d'una conferència, conté una reflexió sobre la justícia i la situació del cristianisme a Europa després de la segona Gran Guerra. Com a conseqüència de dos encàrrecs escrigué *José de Calasanz, el santo de los niños (Un español en las trincheras de la ternura)* (1949), biografia del sant, amb pròleg de Jacinto Benavente; i *Valencia* (1953). Aquesta última és una guia turística encarregada per l'editorial Noguer que va assolir un cert èxit, ja que va ser reeditada el 1958 i el 1963 i, a més, publicada en diverses llengües. Té el format de la clàssica guia turística, és a dir: recorre als tòpics, l'horta i la paella, en aquest cas; exalta els personatges èpics de la història, com ara Viriato, El Cid, Tarik, Jaume I; i està organitzada per itineraris, tant per la ciutat de València com per les comarques que l'envolten.

El 6 de juny de 1958 va pronunciar una conferència a l'Ateneu Mercantil de València –dins un cicle dedicat a algunes personalitats valencianes– sobre Vicent Blasco Ibàñez, figura maleïda i condemnada pel Règim per la seua trajectòria republicana i anticlerical. L'èxit de la convocatòria va ser tan gran que es va haver de transmetre l'acte per altaveus a totes les dependències de l'edifici. Era la primera vegada que es reivindicava públicament la figura d'aquest escriptor i periodista. De resultes d'aquella intervenció, no exempta de polèmica, va escriure *El tradicionalismo de un republicano: Vicente Blasco Ibáñez* (1962), on analitza la vida i l'obra del popular novel·lista en tres volums. Amb la seua intervenció i el llibre posterior, el nostre autor va contribuir a posar el nom de Blasco Ibàñez de nou en circulació. L'aparició de dos llibres de Joan Fuster: *Nosaltres els valencians* i *El*

País Valencià va diluir el propòsit de l'obra de Martí Domínguez, com va reconèixer per escrit uns anys després l'escriptor de Sueca. Segons aquest, M. Domínguez intentava rescatar la figura de Blasco Ibáñez per a una possible dreta regionalista (Fuster, 1995: 107).

Del 1965 és la separata *València*, que formava part de la sèrie *La España de cada provincia*. Va ser un encàrrec del Ministerio de Información y Turismo al nostre autor i al pintor Francisco Lozano.

Testigo en el camino (1964) fou un altre encàrrec. Es tracta d'un llibret sobre la vida pietosa de Justo Vilar David, un enginyer de camins que havia precedit el nostre autor en la presidència de la Junta de l'Associació d'Antics Alumnes de les Escoles Pies de València.

Però el llibre amb el qual va entrar a moltes llars valencianes és, sens dubte, *Els nostres menjars* (1978). Encarregat per Vicent García Editores, per mediació de Manuel Sanchis Guarner, és un receptari de cuina tradicional valenciana molt poc ortodox, en el qual l'autor afegeix a les receptes clàssiques altres de la seua collita. El resultat és una introducció on Martí Domínguez empra la seua prosa més fresca i intel·ligent per fer una repasada pels tòpics de la nostra gastronomia, un recull de 390 receptes i un glossari.

Però si amb *Els nostre menjars* va fer un pas cap a la divulgació; en canvi, amb *Els Borja* el donà cap a l'erudició. Editat pòstumament el 1985, a fi de celebrar el Vè centenari de l'adquisició del Ducat de Gandia per la família dels Borja, en aquesta obra s'endinsa en un dels seus temes preferits: els Borja. Una altra de les seues preferències va ser Itàlia, objecte de l'obra en la qual treballava quan va morir. *Itàlia fora mà* és el títol d'un llibre inconclús i inèdit, una obra on es barregen els records dels múltiples viatges que va fer per aquell país, amb la documentació històrica al voltant dels grans monuments i dels seus autors. Entre els més de tres-cents holandesos podem trobar diversos llibres. Hi ha, en primer lloc, la guia de viatges, senzilla i esquematitzada. Després hi ha la visió enciclopèdica, densa i documentada, dels pobles, dels monuments i dels personatges històrics. I per últim hi ha el llibre literari, que sorgeix a partir de les d'anècdotes del viatge, de la contemplació del paisatge i del contacte amb els personatges més insòlits.

Per últim, resta una sèrie de llibres de difícil catalogació, com ara *Isaïes, profeta de Nadal*, manuscrit datat el diumenge de Passió de 1964-65, que podria ser el text d'una conferència, i *La Virgen por las calles de Valencia* (1948) que és un recull on aplega les cròniques periodístiques que va escriure de les visites que la imatge de la Mare de Déu dels Desemparats, transportada pels seus devots, va fer per les parròquies i els barris de la

ciutat amb motiu del XXV aniversari de la seua coronació pontifícia. Altres reculls d'articles es quedaren en projectes, com ara *Paleta de Sorolla*. Sota aquest títol s'agrupen una quinzena d'articles curts, publicats a *Las Provincias*, dedicats a l'exposició que d'aquest pintor es va fer a València l'estiu de 1944. Havia de ser editat per l'Ajuntament de la ciutat i la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de València. Sembla que, amb el temps, la promesa es va oblidar.

D'altra banda, hi ha el guió audiovisual *Este es el cáliz*, sobre el Sant Calze de València, que el nostre autor hauria redactat pensant en un curtmetratge o bé en un reportatge televisiu. També hi ha dos opuscles de periodisme turístic: *Valencia*, una separata de l'obra *España en cada provincia* (1965) –citada–, i *Les Falles* (1980), que l'Ajuntament de València li va encarregar, sent alcalde Ricard Pérez Casado, per a repartir-lo entre els visitants de la ciutat.

■ 2.5 Orador i conferenciant

Martí Domínguez va arribar a ser molt apreciat com a conferenciant. Tant per les èlites socials i culturals, com per les capes populars. Tots coincideixen a assenyalar la seua facilitat de paraula i la seua capacitat de seducció. En una anàlisi més profunda es descobrien matisos a aquesta percepció, com ara: «La seua pulcritud i riquesa lingüística en la conversa quotidiana o en la dissertació formal, la seua memòria vasta i precisa, la seua dicció en una i altra llengua, els matisos de la seua veu i la seua gran capacitat de comunicació, feien que connectara immediatament amb la gent que l'envoltava en una simple conversa o amb l'auditori que l' escoltava. S'hi produïa una química inefable que lligava íntimament orador i auditori. Per a molts, era un prestidigitador de la paraula» (Sansano, 1996: 56–57).

Segons els testimonis de les persones més pròximes, M. Domínguez no llegia sinó que pronunciava els discursos, emprant els coneixements d'oratoria que havia adquirit de jove, sent estudiant. Era un orador clàssic que es guanyava l'auditori amb molta facilitat. La seua trajectòria va començar el 1935 quan, per encàrrec de la Dreta Regional Valenciana, es dedicà a recórrer els pobles de la Ribera per a participar en els mítings d'aquesta formació política.

L'any 39, acabada la Guerra Civil, les autoritats franquistes decidiren celebrar l'efemèride del 9 d'octubre. Entre altres activitats, el Centre de Cultura Valenciana va organitzar un cicle de conferències sobre el rei Jaume I i la Conquesta. Martí Domínguez va presentar la conferència de

Federico García Sanchiz *Plau al Rei. Dación de cuentas al Rey por la Conquista de Valencia*. García Sanchiz estava considerat com un dels grans oradors de l'època. No seria fins l'any següent que faria el seu primer discurs oficial.

El 9 de desembre del 1939, Martí Domínguez va pronunciar a Radio Nacional l'allocució *Rumbos del Orden Nuevo. Las Fallas* amb la intenció «d'informar els valencians sobre l'actitud de les autoritats envers les falles i per assabentar les comissions sobre la normativa que havia de presidir en endavant l'organització» (Cortés, 1995: 167). Ací ja es va revelar el conferenciant brillant que era.

Però la seua consagració com a orador la va obtenir uns mesos després, amb motiu dels LVII Jocs Florals. El juliol de 1940, va ser designat mantenidor de l'acte d'exaltació de la Regina dels Jocs Florals, que aquell any era Carmencita Franco, la filla del dictador. El nostre autor va ser, «l'únic valencià que va ocupar excepcionalment la tribuna de mantenidor. El seu nomenament fou motivat per l'elecció de Carmen Franco com a regina, car els ratpenatistes requerien una veu valenciana que fes més eloqüent l'ofrena floral» (Cortés, 1995: 128). Hi pronuncià el discurs *Nueve versos de gesta*, en què a partir dels nou versos que en el *Cantar del Mio Cid* descriuen València, feia una repassada de la trilogia ratpenatista de «Pàtria, Fe i Amor» a través dels edificis històrics de la ciutat de València. Tot i aquest èxit, va ser cridat a l'ordre des de Capitania —encara era tinent auxiliar d'Estat Major— perquè, al parer d'algunes autoritats, no havia exalçat suficientment la personalitat de la regina dels Jocs Florals i de sa mare, Carmen Polo. De fet, «l'any següent serà nomenat mantenidor el mateix general Millán Astray i la reina, la filla del general Aranda» (Burguera, 1991: 54).

En endavant, desplegaria una intensa activitat com a orador que el conduiria no només pels pobles valencians com ara Torís —on va ser mantenidor en els jocs florals de 1942—, Alacant, Alcoi, Algemesí, Almassora, Boriàna, Carlet, Castelló de la Plana, Elx, Peníscola, Port de Sagunt, Requena, Sueca, Gandia i Villena, sinó també per moltes capitals espanyoles, com Palma de Mallorca, on va ser mantenidor dels jocs florals el maig de 1946, o Barcelona. Els compromisos com a conferenciant el dugueren també a Vic, Madrid, Saragossa, i fins i tot per altres països com Portugal o els Estats Units d'Amèrica, per on va viatjar, en els anys seixanta, convidat pel consolat nord-americà a València.

L'activitat de conferenciant sembla que el complaïa, ja que, fins i tot, va assumir el risc econòmic en alguna ocasió de ser l'organitzador de les conferències, en llogar una sala i ocupar-se, inclús, de la propaganda de l'acte. És el cas del *Reportaje lírico-histórico de Nuestra Señora de los Desamparados, La*

hicieron los ángeles, que va dictar el 7 de maig de 1941 a la Casa dels Obrers de València. Així, la conferència era més aviat una «charla amena» que servia d'entreteniment per a les capes més populars de la població, en unes ocasions; i per a les més distingides, en altres. Els temes de les intervencions anaven en la línia dels que escollia per als seus articles periodístics.

També va ser un dels intel·lectuals locals que pronunciaren conferències en l'*Aula Mediterráneo* durant el curs acadèmic 1944–45. L'*Aula* era una iniciativa del catedràtic de literatura espanyola de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de València, Francisco Sánchez-Castañer, per a difondre la cultura de les lletres que anava acompanyada de l'edició d'una revista amb el mateix nom.

L'any 1945, la societat Castellonenca de Cultura li edità en un opuscle dos discursos: *Los castillos* i *Los huertos*, que havia pronunciat a la capital de La Plana com a mantenidor en un certamen literari.

El 1948 fou convidat pels periodistes de Barcelona a participar en la *Fiesta de las letras*. A la ciutat comtal pronuncià un discurs titulat *El descabargar de don Quijote (Don Quijote en Cataluña)*, on recrea l'episodi del Quixot que Cervantes situa a les platges de la ciutat. Va ser editat aquell mateix any per l'Associació de la Premsa de Barcelona.

També va ser el presentador d'un homenatge a Eduard Escalante que el món teatral valencià li va retre en el Teatre Principal.

El 1950, un any després de fer-se càrrec de la direcció de *Las Provincias*, pronuncià un discurs amb motiu de l'homenatge que el Centre de Cultura Valenciana retia a la nissaga dels Llorente. També l'abril d'aquell any va ser convidat a conferenciar a l'Altar del Mercat de València.

El 1955 va intervenir en la seu de Lo Rat Penat, on va pronunciar una conferència sobre Sant Vicent Ferrer. Un any després, exactament el 21 de gener de 1956, va participar en un homenatge que Lo Rat Penat va retre al poeta i gramàtic Carles Salvador, mort un any abans. El març de 1957 va inaugurar el cicle de conferències *Valencia de hoy y del porvenir*, organitzat a l'Ateneu Mercantil de València. Durant aquells anys, l'activitat com a conferenciant va esdevenir complementària del treball periodístic. Probablement, fruit de la popularitat que va anar assolint durant la dècada dels 50.

Però el discurs amb què va obtenir major ressò va ser *Valencia, la gran silenciada. Cuando enmudecen los hombres... ¡hablan las piedras!*, que va pronunciar en la presentació de la Fallera Major de València del 1958, l'any següent de la riuada del 57. Aquest discurs i les seues conseqüències van marcar el seu futur personal i professional.

L'any següent va participar en un cicle de conferències, organitzat per Lo Rat Penat i dedicat al poeta Ausiàs March, del qual es commemorava el cinqué centenari de la mort. Hi participaren, entre altres, Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster, Francesc Almela i Vives. El nostre autor va dictar la conferència *Ausiàs March, poeta cristià*.

El 1962 pronuncià a l'Ateneu de València la conferència *La Romanidad de Valencia: ayer y hoy* dins un cicle sobre els 2100 anys de la fundació de València.

■ 2.6 Una vocació periodística

Però a més a més d'aquestes expressions literàries, la major part de la producció discursiva de Martí Domínguez i Barberà es va desenvolupar en l'àmbit del periodisme, l'activitat a la qual es va consagrar professionalment.

Les primeres incursions en la prosa periodística les trobem el 1931, un període de força ebullició editorial, en el setmanari local *Llevant* que ell va impulsar i fundar i del qual n'arribaren a eixir deu números. En aquella aventura periodística Martí Domínguez hi jugà un paper destacat. L'any següent, probablement esperonat per l'experiència de *Llevant*, inicià unes primeres col·laboracions a *Las Provincias*. Poc després, a Madrid on s'havia traslladat per a preparar oposicions a notaries col·laboraria a *Informaciones*. També ho faria al *Diario de Valencia*, l'òrgan de la Dreta Regional Valenciana, després d'abandonar Madrid i la idea de fer-se notari, davant el clima enrarrit que s'hi vivia aleshores.

A banda d'aquestes col·laboracions primerenques, professionalment, Martí Domínguez es va iniciar en el periodisme després de la guerra del 1936–1939. Cal recordar que un cop iniciada aquesta hagué de fugir d'Algemés la mateixa nit en què un escamot republicà anà a buscar-lo per a fer un passeget. Després de diverses peripècies arribà a la zona nacional, a Aragó, i posteriorment a Valladolid, on va fer els cursos de tinent d'Estat Major. El 1939 entrà a València amb les tropes del general Aranda i fou destinat a Capitania General. Aquell mateix any entrà a formar part de l'equip de redacció d'*Avance*, l'antic *El Mercantil Valenciano*, ara confiscat pel nou règim. Mesos després, *Avance* adoptaria el nom de *Levante*, òrgan de la FET i de les JONS, per al qual Martí Domínguez seria designat secretari de redacció. El 1942 entrà a *Las Provincias* on, després d'uns anys com a sots-director (1943–1949), es va fer càrrec de la direcció del diari durant prop d'una dècada, fins el 1958. Entre el 1944 i el 1949 va ser president de l'*Asso-*

ciación de la Prensa Valenciana, càrrec del qual va dimitir en fer-se càrrec de la direcció de *Las Provincias* que era, probablement, un dels llocs de major responsabilitat que es podia assolir en el periodisme valencià de postguerra. Al mateix temps es fa fer càrrec també de la corresponsalia a València del diari *ABC*. Abandonaria *Las Provincias* el 1958 a causa de l'actitud que va mantenir arran de la riuada que va assolar València l'octubre del 1957. Juntament amb la de l'alcalde la ciutat, Martí Domínguez es va convertir, a través del diari, en una de les veus més reivindicatives davant les autoritats governamentals per a reclamar un ajut per a la ciutat i els damnificats que no arribava. Ho va fer per escrit al diari, tot provocant reiterats frecs amb la censura, però també amb la seua veu en el cèlebre discurs «Cuando enmudecen los hombres... hablan las piedras», ja citat, que va pronunciar en l'acte de proclamació de la fallera major de València el 16 de març de 1958. Aquest episodi, amb altres actuacions el col·locaren en el punt de mira de les autoritats del règim. Davant l'amenaça del règim de retirar l'assignació de paper per a imprimir el diari, es va vore obligat a dimitir i a abandonar al diari.

Després d'un temps, retornaria al periodisme actiu. Seria director dels setmanaris econòmics *Al día* i *València-fruits*. El 1973 es va jubilar però no va deixar de publicar setmanalment les seues columnes fins a darrera hora. Al llarg de mig segle, la seua firma estigué present en les principals capçaleres de la premsa valenciana, com ara: *Avance*, *Jornada*, *Levante*, *Hoja del Lunes*, *Valencia-Atracción*, *Diario de Valencia* i *Noticias al día*. A més, les seues col·laboracions es publicaren arreu de l'Estat en mitjans tan diversos com *Informaciones*, *ABC*, *La Vanguardia*, *El Español*, *El Pueblo Gallego*, *Acción*, *Sur*, *El Alcázar*, *Mediterráneo*, *El Pirineo*, *Deportes*, *Destino* i *Germinàbit*.

■ 3 Una sola veu

Fet aquest recorregut discursiu, tractaré ara de fer una lectura conjunta dels recursos expressius de Martí Domínguez, tot considerant que la producció periodística ha estat la més perduradora en el temps i la més rendible en termes quantitius. Precisament, l'anàlisi d'aquest conjunt discursiu ha estat l'objecte de la tesi doctoral *Anàlisi del discurs periodístic de Martí Domínguez*, que vaig llegir a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València el curs 2005–2006. El camp de treball de la tesi és un ampli conjunt de textos periodístics representatius de les etapes de la fèrtil producció de Martí Domínguez. El corpus analitzat ha estat enunciat fonamentalment a la premsa valenciana amb algunes incursions en l'espai

radiofònic. Entre les característiques d'aquest corpus remarcaria: el seu volum, que supera el miler de textos; la seua extensió cronològica: abasta més de 50 anys i el fet de no haver estat mai compilat, a excepció d'un recull de textos periodístics que vaig enllestir el 1994 (Pellisser, 1994). Amb anterioritat, havia abordat la trajectòria discursiva de Martí Domínguez, tot aturant-me en els diferents registres expressius. Aquest treball conforma la tesina de llicenciatura, una part de la qual està publicada (Pellisser, 2004).

El discurs periodístic de M. Domínguez s'ubica des de primera hora en el terreny de l'enunciació subjectiva, on s'inscriuen, entre altres, el columnisme i l'articulisme, dues de les modalitats incloses dins la denominació de gèneres periodístics d'autor. Es tracta, per tant, d'una estratègia enunciativa en què el «jo» esdevé l'eix vertebrador del contracte pragmàtic.

La metodologia escollida ha estat la de l'anàlisi del discurs, en tant que eina per fer descripcions explícites i sistemàtiques de discursos. Una eina de caràcter multidisciplinari, que abasta des de la lingüística del text fins a la pragmàtica i la teoria de la comunicació, entre altres àmbits del coneixement. Aquesta anàlisi s'ha contemplat com un procés unitari que exigeix tant una descripció de les estructures textuais de la notícia com dels processos de producció i recepció. Té, per tant, una dimensió textual i una altra contextual, sobre un programa d'investigació interdisciplinari.

Pel que fa a l'anàlisi textual dels articles seleccionats, hem parat atenció als aspectes retòrics i els estilístics, a la presentació, tot detenint-se en l'anàlisi sintàctica i lèxica, dos dels principals pilars de l'estil. En aquest sentit, l'estil periodístic de M. Domínguez es caracteritza per una sintaxi complexa, per l'ús d'unitats extenses, de proposicions on abunden les perífrasis, les enumeracions i les repeticions, i on l'adjectivació esdevé, també, una marca essencial del discurs. Una adjectivació quasi sempre profusa, sovint redundant i, fins i tot, exagerada en moltes ocasions. Ens trobem, per tant, davant d'un autor que li concedeix a la funció estètica un paper protagonista en la seua producció discursiva.

Aquesta obra periodística es caracteritza per ser eminentment descriptiva. Per això abunden les referències visuals, les descripcions d'imatges a mig camí de la comparació i la metàfora. En aquesta línia cal considerar la metaforització i, sobretot, l'al·legoria, dos dels pilars sobre els quals es basteix el teixit simbòlic que impregna i singularitza estilísticament l'obra analitzada. Aquest darrer dispositiu té al nostre parer un propòsit doble: d'una banda, una intencionalitat literària; i, d'una altra, una vocació, una orientació didàctica, en el sentit divulgador. A més a més, el recurs reiterat a l'al·legoria posa de manifest l'ampli repertori intel·lectual de que gaudí el

seu autor. En aquesta línia podem interpretar l'ús d'altres procediments com els jocs de paraules, l'aforisme i la sentència. Hi ha també una sistemàtica tendència a l'emfasització. Això, en el seu cas, té una dimensió transversal en connectar l'escriptura periodística amb les altres modalitats discursives amb què es va expressar. És el que ocorre quan fa ús de les al·literacions, un recurs que empra per a potenciar els valors eufònics del text, de manera que l'obra periodística s'impregna d'un efecte melòdic semblant al que es produeix en el text poètic, subjecte a una rima, a un ritme accentual. Açò ens confirmaria la consideració de l'obra periodística com una expressió més d'una escriptura unitària, de manera que totes les manifestacions discursives (periodisme, poesia, prosas assagístiques i de viatges) no serien més que diferents modalitats, diferents registres d'una veu única; com també el desig d'expressar-se literàriament a través del periodisme.

En la nòmina de recursos que caracteritzen el corpus d'anàlisi trobem estratègies com la modalització o modalitat interrogativa i exclamativa, que actuen com dispositius per persuadir el lector, per reclamar l'atenció i l'assentiment. En general, trobem un ús intens dels recursos retòrics, sobretot dels procediments de la persuasió enginyosa, la qual cosa ens remet a la seua activitat com a orador, com a conferenciant i mantenidor faller. Això ens confirma la idea d'un Martí Domínguez amb vocació de comunicador de masses, interessat en fer-se sentir en l'espai públic, d'intervenir-hi fins i tot. En el fons es tractaria d'una manifesta vocació «política», en el sentit primigeni de «convivència a la polis», d'intervenció en els assumptes de la ciutat, del país. Una vocació que, en el seu cas, va més enllà de la curta experiència que va viure com a regidor de cultura de l'Ajuntament de València durant el període 1941–1943.

Un altre dels aspectes analitzats és el de la selecció temàtica, a més d'una sèrie d'elements relacionats amb les rutines productives, com ara el text font, l'estructura discursiva i el punt de vista. La relació i ordenació dels temes, elaborat només com a provatura, ens ha permés constatar l'ampli ventall d'interessos intel·lectuals que tenia. També, que una part de la seua producció periodística sembla estar elaborada al marge dels paràmetres de noticiabilitat, de l'agenda temàtica d'actualitat. Aquests temes responen a la consideració, segons la denominació adoptada, de costumistes, en un sentit ampli, és a dir que tracten de l'extens paisatge que conforma l'esdevenir quotidià. Cal recordar en aquest punt que la major part de la seua producció periodística està elaborada en el marc temporal de la dictadura franquista, la qual cosa condicionà el ventall temàtic dels perio-

distes. Així, hem de ressenyar que el costumisme i la temàtica intranscendent van ser un dels recursos –gairebé una de les poques esclertes– emprades pels informadors per escapolar-se de la llosa informativa que representava el dirigisme imposat pel règim a través de la consigna i la censura prèvia.

D'altra banda, a partir de l'anàlisi de l'estructura discursiva hem constatat una certa tendència a la improvisació. Això és, probablement, degut a l'influx dels mecanismes de producció del discurs oral per al qual sembla que estava, segons els testimonis de l'època, tan ben dotat. Tot i això, entre la ingent obra periodística de la qual és autor hem trobat una sèrie d'estructures discursives a les quals recorre reiteradament al llarg de la seua trajectòria. Hi ha, a més, una sèrie d'estratègies productives també característiques. És el cas, per exemple, de la tendència a fer la mirada enrere, a viatjar al passat per cercar els antecedents; en definitiva, a recórrer a la història d'allò que parla per a incorporar-ho al text, per a fer-ho seu en un afany d'abastar-ho tot, d'assolir espais de credibilitat amb que reforçar el seu discurs.

La determinació del text font és, també en el cas de M. Domínguez, una operació complexa, que obliga a contemplar tant les fonts orals –la intervenció radiofònica, el discurs i la conferència, entre altres– com les escrites. Fonamentalment, l'anàlisi s'ha centrat en la intertextualitat explícita, que és aquella en què l'autor identifica i reconeix l'origen de la citació. El procediment més emprat és la citació d'autoritat, una manera de legitimar, de dotar de solvència intel·lectual el seu discurs, i d'ampliar la polifonia de veus, bé a partir de textos escrits, o de fragments d'intervencions orals. Fins i tot, incorpora relats audiovisuals del cinema i la televisió. Tot un ventall de dispositius que encaixen en la línia de persuasió no argumentativa que caracteritza el seu discurs periodístic. L'inventari de noms, agrupats en camps temàtics, ens ha permés constatar l'abundància de referències i, també, la varietat d'autors –fruit, com hem apuntat, d'una intensa curiositat intel·lectual–.

D'altra banda, en aquest àmbit, i atenent al context històric en què s'ubica la recerca, s'ha abordat l'influx de la censura franquista en la seua obra periodística. Cal recordar que quatre cinquenes parts de la seua trajectòria professional estan condicionades per la censura, per la «prèvia» primer i per la «delegada» després. En aquest punt, la recerca ens ha permés establir que, a diferència del que s'havia sedimentat en la memòria popular, el procés de distanciament de Martí Domínguez amb el règim és anterior al discurs de mantenidor de la fallera major de València del 1958

en què criticà el règim per la falta de suport arran de la riuada del 1957. Segons la nostra recerca, al menys des del 1943, quan accedeix a la presidència de l'Associació de la Premsa Valenciana, hi ha constància documental de les primeres friccions a causa de les dificultats per proveir-se de paper per imprimir la *Hoja del Lunes*, la capçalera setmanal que dirigia en qualitat de president de l'Associació de la Premsa. Més endavant, en començar la dècada dels 50, quan accedeix a la direcció de *Las Provincias*, els reiterats enfrontaments per la gestió de la informació diària provocaran l'apertura d'un primer expedient sancionador, al qual en seguirà més endavant un altre. Un procés que ja no s'interromprà fins la desaparició de la censura. Quan tornà a publicar en els anys seixanta a la *Hoja del Lunes* i a *Valencia-fruits*, la censura tindria per a ell una atenció especial. Els seus textos serien supervisats des de Madrid on es decidiria sobre la conveniència o no de la seua publicació.

També s'ha examinat la recepció del discurs a través de la correspondència i les polèmiques periodístiques. Una anàlisi que ens ha permès constatar, primer, el sotmetiment de M. Domínguez al model informatiu implantat pel règim. I, després, entreveure que, tot i que apaivagat, encara permaneceix el nervi periodístic que havia exhibit fugaçment durant la II República, però adaptat a la polèmica intrascendent. No tornarem a trobar exemples d'aquesta tensió informativa fins gairebé mig segle després, un cop restituïda la democràcia, la qual cosa ens fa pensar que la llosa implacable de la dictadura va condicionar la seua expressió periodística de tal manera que li va impedir exercitar i desenvolupar un periodisme d'idees, dotat del nervi, de la mala baba, que havia mostrat abans.

A més a més, s'han abordat els punts de contacte entre periodisme i literatura, tenint en compte que, paral·lelament a l'activitat periodística, M. Domínguez va desplegar una considerable producció literària. Al llarg del treball hem constatat que l'obra periodística reproduceix els trets de l'obra literària, arrela en la mateixa matriu discursiva. En aquest sentit, s'han analitzat l'evolució i les transformacions de l'obra periodística al llarg d'una trajectòria professional que es perllonga durant mig segle. Es tracta d'una anàlisi que no perd de vista la trama intertextual que basteixen les diferents manifestacions discursives de la qual és autor (novel·la, teatre, poesia, assaig històric, literatura de viatges, etc.). Com tampoc no ignora les circumstàncies ni els sotrats de la vida. Des d'aquest punt de vista, podríem dir que per a ell es tractaria d'un sol registre, d'una sola manifestació creadora, que, en cada cas, s'adapta a les limitacions que imposa el format, sobretot les de caràcter físic, ja que, des del punt de vista estilístic no hi ha

diferències notables. Així hem interpretat l'ús de determinats recursos estilístics, com el ritme i la musicalitat. Per tant, en el seu cas no hi hauria lloc per parlar d'una escriptura periodística i d'una escriptura literària per separat, sinó d'una única expressió que es manifesta en un extens i heterogeni domini discursiu. ■

■ Bibliografia

- Burguera i Escrivà, Francesc de Paula (1991): *És més senzill encara: diguen-li Espanya*, València: Tres i Quatre.
- Cortés, Santiago (1995): *València sota el règim franquista (1939–1951)*, València / Barcelona: Institut de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Cucó, Alfons (1989): *País i Estat: la qüestió nacional*, València: Tres i Quatre.
- / Cortés, Santiago (1997): *Llengua i política, cultura i nació. Un epistolari valencià durant el franquisme*, València: Tres i Quatre.
- Domínguez Barberà, Martí (1928a): *Libro de juventud*, València: Impremta José Olmos.
- (1928b): *Canción labrantía*, Sueca: Impremta Simón Andreu.
- (1940): *Nueve versos de gesta. Discurs de mantenedor dels LVII Juegos Florales de Valencia*. Il·lustracions de Genaro Lahuerta i Pedro de Valencia, València: Tipografia Moderna.
- (1941): *Alma y tierra de Valencia*, Madrid: Ediciones Españolas.
- (1944): *Caminos de Portugal*, Madrid: Ediciones Españolas.
- (1945a): *Don Jaime el Conquistador, primer César hispánico*, Madrid: Editora Nacional.
- (1945b): *Los castillos y los buertos*, Castelló de la Plana: Societat Castellonenca de Cultura / Hijo de J. Armengot.
- (1948a): *El descabargar de don Quijote*, Barcelona: Associació de la Premsa.
- (1948b): *La Virgen en las calles de Valencia (Crónicas publicadas en Las Provincias. Abril–mayo–junio 1948)*, València: Editorial F. Doménech.
- (1949): *José de Calasanz, el santo de los niños (Un español en las trincheras de la ternura)*, Madrid: Casa Pompiliano.
- (1950): Pròleg a *Estampas biográficas de la villa de Carcagente*, d'Eduard Soler i Estruch, Carcaixent: Imp. Fàbregues.

- (1953): *Valencia. Andar y ver: guías de España*, Barcelona: Noguer.
- (1956): Pròleg a *La Región Valenciana en la Guerra de Sucesión*, de Vicente Garzón Pelegrí, València: Sucesor de Vives Mora-Artes Gráficas.
- (1957): *Arbres. Flor natural. Jocs Florals de València*, Lo Rat Penat, 1955, València: Editorial F. Doménech.
- (1958): *Valencia, la gran silenciada. Cuando enmudecen los hombres...¡hablan las piedras!* [discurs de proclamació de la Fallera Major de l'any 1958], València: Editorial Bello.
- (1960): *No n'eren deu? Apunt dramàtic inspirat en l'evangeli de Sant Lluç*, València: Cosmos.
- (1962): *El tradicionalismo de un republicano*, Sevilla: Editorial Montejurra.
- (1962): *La romanidad de Valencia, ayer y hoy*, València: Ateneu Mercantil / Talleres Gráficos Blasco Requena.
- (1963): Pròleg a *Rutas valencianas: itinerarios turísticos*, de José Soler Carnicer, València: Talleres Tipogràfics de Papelería Vila.
- (1964): *Testigo en el camino. Vida de D. Justo Soler David*, Madrid: Ediciones Marova.
- (1965): *Valencia*. Separata de *La España de cada provincia*, Madrid: Publicaciones Españolas.
- (1968): *Els valors morals en la cultura: Elogi de la fidelitat*, València: Centre de Cultura Valenciana.
- (1969): *El milacre dels milacres*, València: Antiquíssima Associació de Sant Vicent Ferrer / Impremta de Vicent Villanueva.
- (1971a): Pròleg a *Veus de xiquets: poemes infantils*, València: Impremta Editorial J. Doménech.
- (1971b): *Discurs de presentació de la Fallera Major Infantil de València*, València: Junta Central Fallera.
- (1976): Pròleg a *Mi cuarto mandamiento. Trabajos literarios y periodísticos de Ricardo García Requena recopilados por Ricardo García de Vargas*, València: Marí Montañana.
- (1977): *Els cignes fora de l'aigua*, València: Tres i Quatre.
- (1979a): Pròleg a *Sisca: històries d'una nit*, de Bernat García i Aparicio, València: J. Huguet Pasqual.
- (1979b): Introducció a *Els nostres menjars*, València: Vicent García Editores.

- (1985): *Els Borja*, Gandia / Sueca: C. E. I. C. Alfons el Vell La Safor / Impremta Palàcios.
- (1986): *L'Ullal*, València: Tres i Quatre.
- (1990 [1972]): *Els Horts*, Alzira: Edicions Bromera.
- (1992 [1982]): *Las Fallas*. Edició revisada i actualitzada per Josep Alarte, València: Ajuntament de València.
- (s.a.): *Itàlia fora mà* (treball inèdit).
- Escartí, Vicent J. / Pellisser, Nel·lo / Sansano, Biel (eds.) (1996): *Martí Domínguez i el seu temps*, Algemesí: Ajuntament d'Algemesí / Germania.
- Fuster, Joan (ed.) (1980): *Antologia de la poesia valenciana (1900–1950)*. *Tria i pròleg de J. Fuster*, València: Tres i Quatre.
- (1995): Pròleg al llibre *Els veritables altres catalans* de Domènec Valls; dins *Un País sense política*, Alzira: Bromera.
- Pellisser Rossell, Nel·lo (1994): *Testimoni d'un temps*, Algemesí: Germania.
- (1996): «Crònica d'un temps escrit a mà (1908–1994)», dins Escartí / Pellisser / Sansano (eds.), 73–85.
- (1999): «La influència de Sanchis Guarner en Martí Domínguez: una aproximació», *Abalorio. Revista de Creació* (Sagunt) 26–27, 305–311.
- (2000): «La idea de periodisme en Martí Domínguez i Barberà», *Treballs de Comunicació* 13–14, 155–165.
- (2000): «Sobre sants, calzes i catalans. (Una polèmica periodística entre Joan Fuster i Martí Domínguez)», *Abalorio. Revista de Creació* (Sagunt) 28, 107–121.
- (2003): «Censura informativa i resistència valencianista a la València dels anys 50», dins Beltrán, Rafael *et al.* (ed.): *Homenatge a Lluís Quirante*, vol. II, València: Universitat de València (Quaderns de Filologia), 701–715.
- (2004): *Martí Domínguez Barberà: la passió per la paraula*, Algemesí: Ajuntament d'Algemesí.
- (coord.) (2006): *Homenatge a Martí Domínguez Barberà*, Dènia: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (*Aiguadolç. Revista de literatura*).
- Pérez Montaner, Jaume (1996): «La poesia valenciana de postguerra: Martí Domínguez», dins Escartí / Pellisser / Sansano (eds.), 57–71.

- Picó i López, Josep (1982): *El Franquisme*, València: Institució Alfons el Magnànim / Diputació Provincial de València.
- Salvador, Vicent / Piquer, Adolf (1992): *Vint anys de novel·la catalana al País Valencià*, València: Tres i Quatre.
- Sansano, Biel (1988): *Obra teatral valenciana de Martí Domínguez Barberà (1908–1984): Les Malaenes*, Alacant: Universitat d'Alacant (tesi de llicenciatura inèdita).
- (1996): *Quan callen les pedres (Martí Domínguez Barberà, 1908–1984)*, València: Saó.
- Nel·lo Pellisser i Rossell, Universitat de València, Departament de Teoria dels Llenguatges i Ciències de la Comunicació, Avda. Blasco Ibáñez, 32, E-46010 València, <Manuel.Pellicer@uv.es>.

Zusammenfassung: Martí Domínguez i Barberà (Algemesí, 1908 – València, 1984) ist eine der wichtigen Persönlichkeiten der valencianischen Publizistik im 20. Jahrhundert und bedeutsam sowohl wegen seines Werks als auch aufgrund seines Einflusses auf Schriftstellerkollegen und sein Publikum durch seine Bücher, Kolumnen und diversen Äußerungen. Auch wenn man ihn vor allem für seine journalistischen Leistungen kennt, erstreckt sich sein Werk auf fast alle literarischen Gattungen. Man kann davon ausgehen, dass sich Martí Domínguez früh zur Literatur berufen fühlte und infolge dessen zum Journalismus kam, wo er eine Bühne fand, auf der er seine Neigung zur Literatur in Erfüllung gehen lassen konnte. Auch wenn er verschiedenste Gelegenheiten dazu hatte, sein Leben beruflich anders auszurichten (er studierte Jura), blieb er trotzdem dem Schreiben von Zeitungsbeiträgen und Büchern treu. Seine Tätigkeit im Journalismus ist nicht zu verstehen, ohne Bezug auf das ganze Werk – Lyrik, Erzählung, Theater, Essay – zu nehmen, da alles eine Einheit bildet. Wir stellen fest, dass die Vielfalt der Ausdrucksformen, die wir in seinen Werken finden, wie Früchte desselben Baumes sind. ■

Summary: Martí Domínguez i Barberà (Algemesí, 1908 – València, 1984) is one of the most outstanding figures of 20th century Valencian journalism. Though he is mainly known for his journalistic work, his discursive production also comprises other, more literary genres: poetry, narrative, theatre and essay writing. Journalism turned out to be an extraordinary training and promotional springboard for him, as it was where he found the stage from which he was able to fulfil his vocation for literature and the arts. One can detect his work from his diversity of expression, which weaves a unique thread across various registers. [Keywords: Discourse production, expressive features, journalistic discourse, Valencian journalistic history, literary genre, discourse analysis]. ■